עקב

א. אין אַנהויב פון סדר ברכת[1] הנהנין[2] שרייבט דער אַלטער רבי: „מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר[3] ואכלת ושבעת וברכת את ה'".

אָט דער לשון, וואָס דער אַלטער רבי איז מעתיק אויך בשולחן ערוך שלו[4], איז געגנומען פון רמב"ם (ריש הל' ברכות)[5]: עס זיינען אָבער דאָ שינויים אין דעם לשון פונעם אַלטן רבי"ן (בספריו הנ"ל) לגבי דעם לשון הרמב"ם, און אויך שינויים צווישן די לשונות אין זיין שו"ע און סדר ברכת הנהנין:

א) אין רמב"ם[6] און סדר ברכת הנהנין איז דער לשון „מצות עשה . . לברך אחר אכילת מזון כו'"; אין שו"ע איז דער אַלטער רבי מוסיף „(מצות עשה . . לברך) את ה' כו'".

ב) דער רמב"ם איז מעתיק פון פסוק אויך דעם וואָרט „(וברכת את ה') אלקיך"[7]; דער אַלטער רבי אין שו"ע איז מרמז דעם המשך הפסוק מיטן וואָרט „וגומר"; און אין סדר ברכת הנהנין שטייט נאָר „וברכת את ה'" (אָן „וגומר").

דער דיוק אין דעם (שינוי בנוגע דעם „וגו'") איז נאָך בולט'ער: אין דעם המשך הסעיף — סיי אין שו"ע און סיי אין סדר ברכת הנהנין — זאָגט דער אַלטער רבי[8] „וכל הנהנה מהעוה"ז (מן העוה"ז) בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים שנאמר[9] לה' הארץ ומלואה" — און ביי דעם דין איז דאָ אָ שינוי אין אָ פאַרקערטן אופן: אין שו"ע איז ער נאָך די וועריטער פון פסוק ניט מוסיף „וגו'"[10], און דוקא אין סדר ברכת הנהנין איז ער יע מוסיף „וגומר"!

---

1) כן הוא בדפוסים שראיתי (ולא „ברכות" — ל' רבים). — ואולי אגב דברכת המזון (שמדובר בו בראשו), שהוא מ"ע (וברכה") אחת מה"ת.

2) ועד"ז ב„לוח ברכת הנהנין" (הוצאה חדשה (ביחד עם סדר ברכת הנהנין) עם מ"מ וכו' — קה"ת (כפר חב"ד) תשל"ח).

3) פרשתנו ח, י.

4) או"ח סי' קסז ס"א.

5) וראה ברכות כא, א. מח, ב. תוספתא שם רפ"ו.

6) וכן במנין המצות שלו בריש ספר היד (מ"ע יט) — „לברך" (סתם). ובסהמ"צ שם „לברכו" (ובתרגום קאפח: להודות לו יתעלה). וראה לקמן בפנים סעיף ב והערה 12.

---

*) שו"ע אדה"ז או"ח סקס"ח ס"ח. שם סקצ"א ס"א (ולהעיר מהגהה על הגליון שם. דלפמ"ש אדה"ז בסידורו אתי גם לדעת הפוסקים דמנין הברכות מן התורה).

ולהעיר משו"ע אדה"ז שם סקפ"ח ס"ט שג' ברכות של בהמ"ז חשובות כברכה אחת.

7) וכ"ה במנין המצות שלו שם (וראה רמב"ם ספר המדע — ירושלים, תשכ"ד — גירסאות שונות בזה מכת"י) ובסהמ"צ שלפנינו שם (אבל בתרגום קאפח ליתא תיבת „אלקיך").

8) מברכות לה, סע"א. וברמב"ם הל' ברכות שם (הלכה ב) הובא המאמר שלפנ"ז (בברכות שם) „וכל הנהנה בלא ברכה מעל". וי"ל בפשטות: ברמב"ם שלא כתב בספרו טעמי ההלכות (ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב בקו"א) נקט ההלכה — „מעל": בשו"ע אדה"ז כתב ההלכה עם טעמה (ראה לקמן ס"ח) — „כאלו נהנה מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומלואה" (ראה רש"י ברכות שם ד"ה מעל).

9) תהלים כד, א.

10) וכ"ה בברכות שם. אבל בריי"ף (ונוסח הכ"י בדק"ס) שם הובא גם סיום הכתוב. ועד"ז בירושלמי שם.

און אע״פ אז לכאורה זעט אויס אז דאס זיינען שינויים קלים, וויסנדיק אבער אויף וויפל ס׳איז מדויק דער לשון פון רמב״ם און פון אלטן רבי׳ן, ובפרט בנדו״ד וואס דער אלטער רבי איז משנה דעם לשון וואס ער איז מעתיק פון רמב״ם, ועד״ז איז דער אלטער רבי משנה פון זיין אייגענעם לשון בשולחנו — איז זיכער אז די שינויים זיינען מיט א כוונה.

ב. דעם ערשטן שינוי צווישן דעם לשון הרמב״ם און אלטן רבי׳נס לשון בשו״ע קען מען מסביר זיין:

דער רמב״ם זאגט „לברך״ (סתם) — ניט צוגעבנדיק „את ה׳״ — ווייל אין דער „כותרת״[11] פון הלכות ברכות זאגט דער רמב״ם „מצוה עשה אחת, והיא לברך את השם הגדול והקדוש אחר אכילה״, דעריבער דארף דער רמב״ם ניט איבער׳חזר׳ן און זאגן „לברך את ה׳״ אין גוף ההלכה[12] (ובפרט אז דאס איז די ערשטע הלכה פון הל׳ ברכות, זי קומט גלייך נאך דער „כותרת״ הנ״ל).

משא״כ אין אלטן רבי׳נס שו״ע, וואו ס׳איז ניטא אזא הקדמה, זאגט ער אין דער הלכה אז די מ״ע איז „לברך את ה׳״.

מען דארף אבער פארשטיין: פארוואס דארף דער (רמב״ם (בהכותרת) און דער) אלטער רבי בכלל באווארענען „מצות עשה . . לברך את ה׳״ — דאס שטייט דאך בפירוש אין דעם פסוק (וועלכן זיי ברענגען דא) „וברכת את ה׳״?

ולאידך גיסא, אויב מען דארף דאס יע באווארענען, איז שווער (כנ״ל סעיף א) — פארוואס איז דער אלטער רבי׳ס משמיט אין סדר ברכת הנהנין?

ג. וועט מען דאס פארשטיין ע״פ ביאור החילוק צווישן מטרת החיבור פון (רמב״ם און) שו״ע — און סדר ברכת הנהנין:

דער רמב״ם והשו״ע זיינען נתחבר געווארן אלס אוסף ו„קיבוץ״ פון פסקי הלכות: דער חילוק איז נאר, וואס דער רמב״ם איז „מקבץ לתורה שבעל פה כולה״[13] — אויך די הלכות וועלכע זיינען ניט נוהג בזמן הזה, און דער שו״ע אנטהאלט בלויז די הלכות וועלכע זיינען נוגע בזמן הזה. דער צד השווה אין זיי איז, אז דאס זיינען צוניפגעזאמלטע הלכות.

דעם סדר ברכת הנהנין האט דער אלטער רבי ארויסגעשטעלט אין סידור[14], וואס סידור, כולל אויך די הלכות אין סידור, זיינען פארבונדן מיט הנהגות בפועל בחיי יום יום[15] (ווי מ׳זעט עס אין די „הלכות נטילה שחרית״, „הלכות ציצית״ וכו׳, וועלכע פון זיי האט דער אלטער רבי אויסגעקליבן צו ארויינשטעלן אין סידור)[16].

---

11) שגם כותרות אלו הם להרמב״ם (ראה רמב״ם דפוס שולזינגער תש״ז צילום כת״י הרמב״ם דריש הל׳ שאלה ופקדון).

12) אבל זה שלא כתב תיבות אלו במנין המצות (כנ״ל הערה 6) לא קשה כלל, כי שם נכתבו בקיצור הכי נמרץ.

13) לשון הרמב״ם בהקדמתו לספר היד.

14) שקלאוו תקס״ג (שער הכולל בהקדמתו. בית רבי ח״א פכ״ז. ס׳ התולדות אדה״ז (גליצנשטיין תשכ״ז, תשל״ו) ע׳ שכג).

15) ראה לקו״ש חט״ו (ע׳ 374) שבכללות זהו ההפרש בין ספר היד (דהרמב״ם) להשולחן ערוך, ע״ש. אבל מובן, שלגבי ההלכות שבסידור (שבו רק ליקוט הלכות הצריכות ממש, ע״ד הרגיל) גם השו״ע ענינו „קיבוץ״ פסקי הלכות.

16) ובכל אופן צ״ע למה הכניס אדה״ז בסידורו כל סדר ברכת הנהנין, שהוא חיבור שלם בפ״ע (ולא רק ליקוט של הלכות הרגילות ביותר, כהלכות נטילת שחרית, ציצית וכו׳ שבסידור). — וראה הגש״פ עם ביאורים (קה״ת תשמ״ו ושלאח״ז) ע׳ סט.

ד. ה. אַז די הלכות פון סדר ברכת הנהנין זיינען געשריבן (ניט בסגנון לימוד לשם ידיעת הלכות, נאָר) אין אַ סגנון פון — הוראות למעשה בפועל[17].

ד. איינער פון די חילוקים המס־תעפים מזה צווישן לשון — אדה״ז בהשו״ע און לשון סדר ברכת הנהנין (והלכות שבסידור בכלל):

אין סדר ברכת הנהנין, הוראות להנהגה גלייך בפועל[18], איז דער דיוק הלשון בעיקר צו באַוואָרענען אַז די הלכה זאָל קלאָר אַרויסברענגען ווי די הנהגה גלייך על אתר דאָרף זיין: ס׳איז אָבער ניט אַזוי נוגע דער דיוק הלשון צו באַוואָרענען וואָס מ׳וועט אַרויסדרינג־ען פון דעם בא אַנאַנדער הנהגה, לגבי אַן אַנדער הלכה.

משא״כ אין שו״ע, וואָס איז אַ קיבוץ פון אַלע פסקי הלכות, איז דער דיוק הלשון אין אַן אופן וואָס באַוואָרנט מ׳זאָל ניט אַרויסדרינגען דערפון קיין ענין וואָס איז ניט אויסגעהאַלטן בשו״ע (וואו ס׳זאָל ניט זיין).

עפ״ז וועט מען פאַרשטיין פאַרוואָס אין שו״ע איז דער אַלטער רבי מדייק ומוסיף „(לברך) את ה״ און אין סדר ברכת הנהנין לאָזט ער דאָס אויס:

ס׳איז אַ כלל[19], אַז דער וואָרט „את״ בתושב״כ (אָבער כלל ניט בתושבע״פ[20]) איז אַ ריבוי. ע״ד ווי מען לערנט אפ״ו[21] פון „את ה׳ אלקיך תירא״[22] — „לרבות תלמידי חכמים״. ועד״ז אין אונזער פסוק „ואכלת גו׳ וברכת את ה״א״ — איז דער וואָרט „את״ אַ ריבוי, ווי עס שטייט אין ראשונים[23]: „וברכת את — לרבות בעה״ב״, און דעריבער איז די הלכה „אורח[24] מברך (המזון) כדי שיברך לבעל הבית״.

דערפאַר מוז דער אַלטער רבי בשולחנו מדייק זיין „מצות עשה מן התורה לברך את ה״ — צו שולל זיין אַ טעות, מ׳זאָל ניט מיינען אַז די „מצות עשה מן התורה״ איז כולל אויך די ברכה לבעל הבית[25] (וואָס וועלערט אפגעלערנט פון וואָרט „את״, כנ״ל).

---

17) ועאכו״כ „לוח ברכת הנהנין״ — די״א שנק׳ כן מפני שלכתחילה הי׳ כמו לוח על כותלי ביהכנ״ס ובהמ״ד כו׳.

18) וצע״ג למה נשתנו הל׳ נט״י לסעודה ודברהנ״ז — שבאו בהסידור לאחרי ברהמ״ז (ותקח״צ וכו׳) ולא לפניהם כשאר ההלכות שבסידור.

בכל סידורי תורה אור שראיתי (כולל ההוצאה דשנת תרנ״ב „שערי תפלה״) הוא כנ״ל,

אבל בסידור עם דא״ח בהוצאה הראשונה שהו״ל ע״י אדמו״ר האמצעי (וכן בשלאחרי״) באו דיני נט״י לסעודה לפני ברהמ״ז, וסדר ברהנ״ז — לאחרי ברהמ״ז [וכ״ה גם בסידור אור המאיר (ווילנא תרנ״ה). ועוד].

בסדר תפלות לכל השנה (טשערנאוויץ תרכ״ה), וסידור המאיר לארץ (ווילנא תר״ל) ושני המאורות (ווילנא תרנ״ז) באו שניהם לפני ברהמ״ז. בסידור שלמי תודה (ווילנא תרס״ז) באו כל ההלכות (גם דנט״י וסדר ברהנ״ז) בתחלת הסידור — אבל נראה שבסידורים אלו נהגו המו״ל ע״ד עצמם בכל כיו״ב.

ולהעיר אשר בס׳ האריז״ל (דר׳ שבתי וס׳ קול יעקב) כוונת הנטילה הן לפני ברהמ״ז וכוונת ברכת הנהנין — לאחרי ברהמ״ז (אלא שבס׳ קול יעקב בא בין ברהמ״ז לכוונת ברהנ״ז „כוונת הלימוד״).

19) „בכולי הש״ס אמרי׳ אתין . . ריבויא״ (רא״ש בכורות פ״א ס״ה). וראה אנציקלופדי׳ תלמודית ערך אתין וגמין. וש״נ.

20) ומשמע בכ״מ בש״ס וכיו״ב — דאדרבא הוספת „את״ מוסיפה דיוק ושלילת הוספה אפילו טפל דטפל. ואכ״מ.

21) פסחים כב, ב. וש״נ.

22) פרשתנו י, כ.

23) סמ״ג עשין כז בשם הירושלמי. ס׳ המנהיג הל׳ סעודה סט״ו (הובא באבודרהם דיני ברכת המזון) בשם התוספתא. ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדי׳ תלמודית ע׳ אורח הערה 72).

24) ברכות מו, א. רמב״ם הל׳ ברכות פ״ז ה״ב. טושו״ע (ודאדה״ז) או״ח סי׳ רא ס״א (ס״ד).

25) ואף שהרמב״ם שם (הלכה א) מקדים

משא"כ אין סדר ברכת הנהנין, וואו ס'איז וויכטיק (נאָר) צו אַרויסברענגען קלאָר די הנהגה על אתר, איז ניט נויטיק די הוספה „לברך את ה'", ווייל עס שטייט בהסידור „וברכת את ה"א", אויך, איז מובן מעצמו אַז ברכת המזון איז צו דעם אויבערשטן (און דערצו ברענגט ער גלייך דערנאָך אין סדר ברה"נ דעם פסוק „וברכת את ה'").

ועוד להוסיף: אין סדר ברכת הנהנין וועלט ניט געבראַכט דער דין[26] „האורח מברך כדי שיברך לבעה"ב", ובמילא דאַרף מען ניט באַוואַרענען אין סדר ברכת הנהנין דעם טעות הנ"ל (אַז די מ"ע מה"ת איז ניט כולל ברכה לבעה"ב): משא"כ אין (רמב"ם ו)שו"ע אדה"ז וואו דער דין וועלט יאָ גע־ braאַכט.

ה. נאָך אַ חילוק צווישן דעם אַלטן רבי'נס שו"ע וסדר ברכת הנהנין וואָס קומט אַרויס פון דעם חילוק הנ"ל (ס"ג) — איז אין דעם ענין פון טעמי הלכות:

דער חידוש פון דעם אַלטן רבי'נס שו"ע (לגבי דעם שו"ע פון ב"י) איז וואָס ער זאָגט „מילתא בטעמא", „הלכות בטעמיהן"[27]; משא"כ די הלכות אין סידור זיינען בלויז פסקי הנהגות בנוגע למעשה בפועל. און אע"פ אַז אויך אין סידור ברענגען זיך בכ"מ[28] טעמי ההלכה (בקיצור) — איז דער חילוק צווישן דעם שו"ע אדה"ז און זיין סידור:

דער אַלטער רבי האָט אַריינגע־ שטעלט טעמי ההלכות אין שו"ע כדי ס'זאָל ניט זיין ע"ד „מבלי עולם"[29], צוליב ידיעת התורה[30], וועלכע איז צו וויסן „הלכות בטעמיהן (בדרך קצרה)"[31];

משא"כ אין סידור (ועד"ז סדר ברכת הנהנין) וואָס ענינו איז פסקי הנהגות למעשה, זיינען אויך די טעמים וואָס ברענגען זיך דאָרט (ניט צוליב ידיעת הטעמים, נאָר) צוליב וויסן קלערער די הנהגה למעשה בפועל, מאַכן איר „גע־ שמאַקער" מיט מער כוונה, חיות וכו'[32]. ווי מען זעט עס בכ"מ, וואו מען ברייננט דעם טעם ההלכה (בקיצור).

ו. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין דעם צווייטן שינוי (הנ"ל סעיף א) צווישן לשון השו"ע ולשון סדר ברכת הנהנין:

„מנהגות רבות נהגו . . וכולן דרך ארץ", וא"כ אין מקום לטעות שהוא מ"ע מה"ת (וכן משמע בשו"ע אדה"ז שם, מדמותר לבעה"ב לזותר על ברכתו) — כותב „לברך את השם כו'", כי מכללי הרמב"ם שאינו סומך על מה שיכתוב לאח"ז בריחוק מקום (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות וא"ו).

ולהעיר מתוד"ה והא ברכות ב, סע"א (ובהנסמן שם), דרגילות של משניות לאשמעינן בקוצר אף למה שמפורש בכר.

26) ולהעיר שאין נוהגין שהמזמן יברך ברכה זו לבעה"ב, כ"א כולם (ואפילו כשאין זמון) אומרים בסוף ברהמ"ז (לאחרי (ברכת) אל יחסרנו) „הרחמן כו' בעל הבית הזה", וכמו שתמה במעדני יו"ט לרא"ש ברכות שם (פ"ז סי"א). וראה לבוש או"ח שם ס"א.

27) הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר זי"ל.

28) בהתחלתו ב„השכמת הבוקר" ועוד רבות. ומודגש בכ"מ גם בהסגנון (וע"י האריכות) וכמו בהל' נטילת שחרית „לפי שבנוסח כו' אין איסור כו' אבל להזכיר כו'".

29) סוטה כב, א.

30) כמובן מהקדמה הנ"ל, ע"ש.

31) הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג. ועד"ז שם רפ"ב.

32) ואף שגם ידיעת הטעמים הוא מפני ש„אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין" (הל' ת"ת שם רפ"ב) — מובן, גודל החילוק בין הבנה „לאשורן על בוריין", להוספת ידיעה בההנהגה בפועל וכוונה הבאות ע"י טעם קצר.

אין שו״ע, וואו דער אלטער רבי ברענגט די טעמי ההלכות צוליב ידיעה (כנ״ל), ברענגט ער אויך (בכ״מ) די פסוקים פון וואנעט מען לערנט אפ די הלכות: ועד״ז בנדו״ד ברענגט דער אלטער רבי דעם פסוק אויף דער מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון[33] — „ואכלת ושבעת וברכת את ה׳״.

און דערפאר איז דער אלטער רבי דערנאך אויך מוסיף „וגומר״ — ווייל אין דער ידיעת לימוד ברכת המזון „מן התורה״ איז נוגע (ניט נאר די ווערטער „וברכת את ה׳״, נאר) אויך דער המשך הכתוב, ווי דער אלטער רבי ברענגט אראפ בשולחנו[34], אז פון די ווערטער „על הארץ הטובה״ שבפסוק לערנט מען אפ, אז מן התורה דארף ברכת המזון כולל זיין א ברכה „על הארץ ועל המקדש (ירושלים)״,

[משא״כ אין רמב״ם[35], ווען דער לימוד (אויף הלכה) הנ״ל ווערט ניט גע־ בראכט[36], שטייט נאר „וברכת את ה׳ אלקיך״ — אן הוספת „וגו״ — ווייל אין דער הלכה (די „מ״ע . . לברך אחר אכילת מזון״) איז נוגע בלויז „וברכת את ה׳ אלקיך״[37].

אבער אין (סידור[38], כולל) סדר ברכת הנהנין, ווען די טעמים קומען נאר צו קלאר מאכן די (הלכה) הנהגה, איז ניט נוגע צו ברענגען די פסוקים.

אעפ״כ ברענגט דער אלטער רבי דעם פסוק בנדו״ד, ווייל דער פסוק גיט ארויס דעם גדר (וואס קומט ארויס פון דעם טעם) פון דער הלכה, די תוספת הבנה, כוונה און געשמאק אין דער הנהגה

דער גדר (וטעם) פון ברכת המזון איז — „ואכלת ושבעת וברכת את ה׳״: ווי־ באלד ער איז געוואָרן זאט, מוז מען פאר דעם בענטשן (דאנקען) דעם אויבערשטן.

[און דאס איז א הקדמה צום המשך הסעיף (בנוגע אלע ברכות הנהנין) — „וכל הנהנה מן העוה״ז כו׳ כאלו נהנה מקדשי שמים״ — וויבאלד מ׳גייט הנאה האבן פון א זאך וואס געהערט „לה״ דארף מען אים אויף דעם מברך זיין (ע״ד ברכת המזון, ווען די שביעה איז מחייב א ברכה)].

און דערפאר לאזט ער אויס דעם „וגומר״ — ווייל אין דעם גדר פון ברכת המזון איז ניט נוגע דער משך הכתוב, אפילו ניט דער וואָרט „אלקיך״,

ואדרבה: ניט נאר איז „אלקיך״ ניט מוכרח לידיעת גדר הברכה, נאר עס קומט ללמד אויף א סוג ברכה וואס איז אן ענין הפכי פון ברכת המזון (וברכת הנהנין)[39]:

---

33) נוסף לזה שהוא גם טעם ההלכה, כדלקמן בפנים. וראה הערה 39.

34) סקס״ח ס״ח, ר״ס קפז — מברכות מח, ב. תוספתא שם רפ״ו.

35) הל׳ ברכות רפ״ב.

36) להעיר מכס״מ שם (ה״ב. וכ״ה בב״י לטאו״ח סקצ״א) דלהרמב״ם הנך קראי אסמכתא בעלמא נינהו. אבל כוונתו רק בנוגע למנין הברכות (שאינו מה״ת), כי „מן התורה הי׳ די בברכה א׳ מעין שלש״ (שו״ע אדה״ז סקס״ח שם (ובקו״א). סקצ״א).

37) וצע״ק שהרמב״ם מביא גם תיבת „אלקיך״ (ואולי מפני שהיא סיום הענין) — ויש לברר בכת״ י וכו׳. וראה לעיל הערה 7.

38) אבל ראה ב„השכמת הבוקר״ שלשה פסוקים! וי״ל הטעם מפני שזהו מעין פתיחה לכל ההנהגות והתפלות (הסידור). ויתירה מזה — חלק וחלק עקרי בהו.

ועפ״ז יובן ויומתק זה שלא נקרא „הלכות השכמת הבוקר״.

39) ועפ״ז מובן ג״כ הא שלא העתיק אדה״ז

עס שטייט אין תוספתא[40] אַז פון „אלקיך" — מלשון „דיינך" — לערנט מען אַפּ „שכשם שאתה מברך על הטובה כך אתה מברך על הרעה", „בכל דין שדנך בין במדת הטוב בין במדת הפורענות" — וואָס דאָס איז היפּך[41] פון ברכת המזון וברה"נ וועלכע זיינען אויף שבּיעת (והנאת) הגוף (און דער פאַרגלייך צו „מברך על הטובה" איז נאָר אין דעם „לקובלינהו בשמחה"[42]).

ז. ע"פ החילוק כללי הנ"ל צווישן דעם אַלטן רבינ'ס שו"ע וסדר ברכת הנהנין קען מען אויך מסביר זיין דעם חילוק צווישן זיי אין דעם המשך הסעיף, בייַם ברענגען דעם פּסוק „לה' הארץ ומלואה" (כנ"ל סעיף א):

אע"פ אַז דער באַוואַרענען אַ טעות וואָס קען אַרויסקומען במק"א איז שייך אין שו"ע און ניט (אַזוי) אין סדר ברכת הנהנין (כנ"ל ס"ד) — איז אַבער בנוגע דער באַוואַרענישׂ אין דער הלכה והנהגה על אתר, הענין בהיפּך:

אין סדר ברכת הנהנין וואָס איז הוראות למעשה, קומט אויך אַ הוספה בלשון וואָס באַוואַרנט אפילו דער המובן, אַבי די הנהגה בפועל זאָל זיכער אַרויסקומען כדבעי (משא"כ אין שו"ע איז דער לשון בקיצור, און עס שטייט ניט אַ זאַך וואָס איז מובן מעצמו).

און דערפאַר איז ער אין סדר ברכת הנהנין מוסיף (נאָך „לה' הארץ ומלואה") „וגו'": דאָס איז מוסיף ביאור בההלכה אַז „כל הנהנה מן העוה"ז כו' כאלו נהנה מקדשי שמים" (ווייל אַלץ באַלאַנגט צום אויבערשטן), וועלכע מיינט — (הנאה פון) יעדער זאַך אין עוה"ז; וואָס דאָס (אַז גאַנץ עוה"ז באַלאַנגט צום אויבערשטן) איז מפורט, אַדער געזאָגט אין דעם המשך הכתוב „תבל ויושבי בה"[43]:

„לה' הארץ ומלואה" גייט אויף ארץ ישראל[44], און אין המשך הפסוק קומט צו, אַז אויך „תבל" — די גאַנצע וועלט — איז „לה'", און נאַכמער — אויך „ויושבי בה" זיינען לה';

ובמילא איז „כל הנהנה מן העוה"ז", און אפילו וועג דער מאכל געהערט צו אַ צווייטן מענטשן[45] און אפילו צו אַ ניט־אידן, איז דאָס „באלו נהנה מקדשי שמים", און דערפאַר מוז יעדער הנאה האָבן אַ ברכה לפני.

(משיחות כ"ד טבת
ומוצאי ש"ק וארא תשל"ט)

תיבת „אלקיך" בשולחנו (דלכאורה הו"ל להעתיק „אלקיך" (כברמב"ם) ואח"כ להוסיף „וגומר") — כי זה שהביא הכתוב בשו"ע הוא (בעיקר) מפני שהוא טעם ההלכה (כנ"ל), ובטעם ברכה זו תיבת „אלקיך" מיותרת ו(גם) הפכית, כבפנים (משא"כ ברמב"ם שלא כתב (ובפרט כאן) טעם ההלכה (כנ"ל הערה 8) העתיק גם תיבה זו).

40) ברכות פ"ו, ג. ברכות מח, ב.

41) נוסף לזה שהוא ממין אחר דברכות שנמנו — ראה רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

42) ברכות ס, ב. רמב"ם שם פ"י ה"ג. טושו"ע או"ח סרכ"ב ס"ג. סדר ברכת הנהנין פי"ב ה"י.

43) וראה לעיל הערה 10.

44) רש"י תהלים עה"פ (ע"פ מדרש תהלים עה"פ בתחלתו („והעיר זה ארצו (ארץ ישראל) . . לכך נאמר לה' הארץ ומלואה")).

45) להעיר מהשקו"ט אם אורח קונה חלקו — ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך אורח (ע' שפז ואילך).